

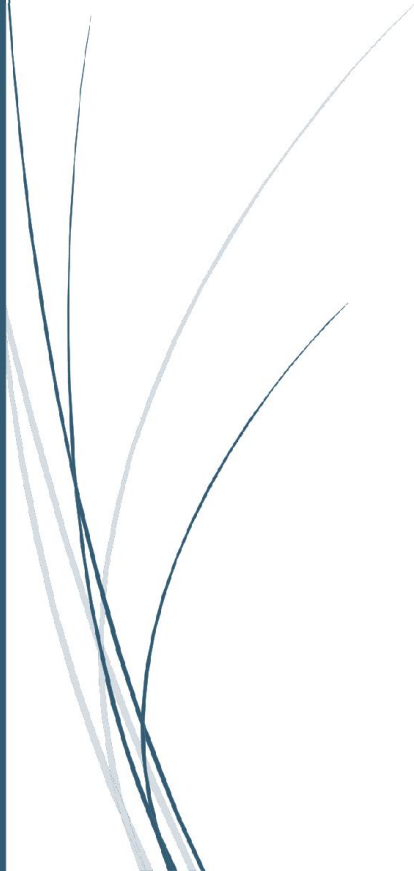
بنیاد ملی تحسبگان

طرح شهید احمدی روشن

پیشنهاد

دوره هفتم

باسمه تعالی

رویکرد مقاومتی به تربیت

استاد خبره:

محمدرضا زیبایی نژاد

۱ محل فعالیت خبره:

پژوهشکده زن و خانواده

۲ لینک صفحه شخصی خبره:

...

۳ لینک فیلم توضیح پروژه توسط خبره در سایت آپارات:

...

۴ شرح موضوع طرح پیشنهادی:

۱- در طول تاریخ، خانواده راهبر اصلی تربیت بوده است. ساختارهای اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی نیز، کم و بیش، ارزش‌های متناسب با ارزش‌های خانواده را بازتولید می‌کردند و با آن هم‌جهت بودند. در سده اخیر ساختارهای اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی به بسط ارزش‌هایی ناهمخوان با ارزش‌های خانواده پرداخته‌اند. تسلط یافتن نولیبرالیسم و سرمایه‌داری متأخر بر مناسبات جهانی، از جمله با ترویج الگوهای توسعه، به سیطره هر چه بیشتر ادبیات فردگرایی و مصرف منجر شد و گفتمان خانواده‌محور تا حدود زیادی از متن به حاشیه رفت.

۲- خانواده در سرتاسر جهان، از جمله ایران، از تحولات جهانی، به ویژه در عصر سیطره فضای مجازی تأثیر پذیرفته است. در عین حال بسیاری از خانواده‌ها، در سراسر جهان، از جمله ایران، در وضعیت سیطره عقلانیت فردگرایانه، جریان مقاومت را شکل می‌دهند و با استفاده از ظرفیت‌های ممکن در برابر تحولات اخلاقی از اعضای خود مراقبت، استحکام خود را بیشتر و حتی گاه خود را پویاتر و آب‌دیده‌تر می‌کنند. شناخت ظرفیت‌ها و رمز و رازهای تاب‌آوری، استحکام و محافظت بر ارزش‌ها چیز است که در صورت تبیین می‌تواند برای اکنون و آینده خانواده، راه‌گشا باشد.

۳- جریان‌های علمی و فرهنگی مربوط به خانواده و اخلاق هم‌واقعیتی مشابه را نشان می‌دهند. با آن که رویکرد پژوهش‌ها و مطالعات علمی، به ویژه در نیم‌قرن گذشته، به سمت و سوی رواداری اخلاقی و موجه‌سازی ارزش‌های نولیبرالیستی و فردگرایانه است، اما در حاشیه همین آکادمی‌ها و جریان‌های علمی و فرهنگی می‌توان اشخاص، گروه‌ها و جریان‌هایی را

یافت که با تلاش‌های روزمره خود جریان مقاومت را، در عرصه علمی، شکل می‌دهند. شناسایی این جریان‌ها می‌تواند زمینه‌ای برای شکل‌گیری هر چه بهتر شبکه‌های مقاومت اخلاقی در مقیاس علمی و فرهنگی باشد و نتایج فعالیت‌های علمی آنها را برای دیگران نیز قابل استفاده نماید.

۴- اقتضای رویکرد راهبردی به اخلاق و تربیت، در مقیاس فردی و اجتماعی، حساسیت الگوهای راهبری و تربیت نسبت به موقعیت‌هاست. راهبری و تربیت در موقعیت قدرت، یعنی در فرض آن که راهبران می‌توانند با بسط ید و با همیاری ساختارها و مناسبات فرهنگی اجتماعی و اقتصادی اهداف خود را پیش ببرند، با راهبری در موقعیت مقاومت، یعنی در این فرض که می‌خواهیم فرد و جامعه را برای حرکت در برابر امواج فرهنگی و اجتماعی جهانی، به سمت و سویی دیگر حرکت دهیم، متفاوت است. توهم قدرت و آرمان‌گرایی‌های غیر واقع‌بینانه، یا به یأس و افسردگی و احساس ناتوانی راهبران و مدیران و والدین و به احساس ناممکن‌بودگی اصلاح و تغییر منجر می‌شود و یا به تحلیل‌های غیر واقعی و در هر صورت از دست رفتن فرصت‌های اصلاح و تغییر را در پی دارد. در نقطه مقابل پذیرش محدودیت قدرت و امکانات نرم‌افزاری، انسانی و سخت‌افزاری و درکی دقیق از شرایط پیرامونی، شناخت عمیق‌تر از رقبا و دیگری‌ها، می‌تواند با تعدیل انتظارات و مقید کردن آرمان‌های متعالی به مقدورات، به اتخاذ رویکردی واقع‌بینانه و طراحی الگوهای از سبک تربیت و اصلاح مقاومتی را در پی داشته باشد؛ رویکردی که درصدد ایجاد قدرت از مسیر مقاومت است.

با توجه به آنچه گفته شد ضرورت توجه به رویکرد مقاومتی به اخلاق و تربیت، به ویژه در مقیاس خانواده، خود را نشان می‌دهد. هدف از رویکرد مقاومتی، افزایش ضریب مقاومت خانواده در برابر تحولات اخلاقی در زمانه سيطرة فرهنگ فردگرایی، حفظ و استحکام خانواده و ایجاد ظرفیت برای پویایی خانواده در عصر کنونی است. هم‌اکنون وقت آن است که نخبگان حوزه و دانشگاه، با تغییر رویکرد خود، به رویکرد مقاومتی، با ارائه دیدگاه‌های نو، ارائه تحلیل‌های علمی از پژوهش‌ها و جریان‌های معطوف به مقاومت اخلاقی و تجربه‌نگاری‌های مفید از مقاومت خانواده در برابر تحولات اخلاقی، از خانواده‌ها در این مسیر پشتیبانی نمایند؛ چنان‌که تلاش هدفمند آنان می‌تواند نظام تربیت رسمی و غیر رسمی را نیز در همین راستا ارتقاء بخشد.

طرح «رویکرد مقاومتی به تربیت» گام‌های نخستین برای تولید ادبیات در این زمینه به حساب می‌آید. از آنجا که راهبر پروژه دارای مزیت علمی در حوزه زن و خانواده، به‌ویژه در حوزه الهیات جنسیتی و خانواده است؛ می‌کوشد تا با همکاری پژوهشگران جوان چند مسیر را پیماید و چند خوشه کوچک علمی را حول این موضوع شکل دهد.

خوشه (گروه) اول. الهیات مقاومت. این موضوع به مثابه پژوهش پیش‌نیاز برای کلان‌پروژه به حساب می‌آید. در این بخش درصد آنیم تا با سیاست مقاومت اسلام، چه در ادبیات قرآنی و چه روایی آشنا شویم و آن را به خوبی تبیین کنیم. پیش‌فرض حاکم بر این پژوهش آنست که انبیاء و امامان، در بخش اعظم از مسیر هدایت‌گراانه و راهبرانه خود، به‌مثابه جریان مقاومت، در برابر جریان قدرت بوده‌اند و جامعه مومنان را از مسیر پرتلاطم عبور داده‌اند. بنابراین قواعد رفتاری، سیاست‌ها و الگوهای راهبرانه آنان می‌تواند راهنمای ما در چگونگی راهبری در مقیاس خانواده، نظام تعلیم و تربیت و حتی اطلاعات اجتماعی باشد.

خوشه دوم. رویکرد مقاومتی به تربیت در اسلام. در این بخش بطور خاص بر آموزه‌های تربیتی در متن مقدس تمرکز می‌شود. پیش فرض حاکم بر این بخش هم آنست که فرزندان در عصر معصومان متأثر از جریان‌های انحرافی بوده‌اند و بخشی از آموزه‌های راهبرانه ناظر به محافظت فرزندان در برابر مفاسد فکری و اخلاقی رایج در جامعه بوده است.

خوشه سوم. تربیت رسمی در دوستدار مقاومت اخلاقی. در این بخش فرض بر آنست که حاکمیت به این باور رسیده است که لازم است جامعه ایرانی در فضای جهانی شدن، در برابر این روند مقاومت کند اما توانمندی لازم را ندارد. نظام تربیت رسمی چگونه مرییان، والدین و فرزندان را، در یک برنامه جامع، برای مقاومت در برابر تحولات اخلاقی توانمند سازد؟

خوشه چهارم. مقاومت اخلاقی در ادبیات علمی کشورها. در اینجا فرض بر آن است که «مقاومت» مسئله بسیاری از اندیشمندان، مصلحان اجتماعی و راهبران خانواده است و به احتمال زیاد گام‌های سازنده‌ای برای تولید ادبیات علمی نظری و کاربردی، در این موضوع برداشته شده است. آشنایی با آثار و پروژه‌های فاخر گزارش مهم‌ترین مسائلی که این دانشوران آن را مطرح کرده‌اند، می‌تواند بخشی از ادبیات علمی را به داخل کشور منتقل نماید تا به غنی‌سازی این حوزه علمی مدد رساند.

۵ هدف‌گیری خاص این طرح:

۱. انجام گام‌های نخستین در تولید ادبیات در موضوع رویکرد مقاومتی به تربیت
۲. دغدغه مند کردن تعدادی از پژوهشگران جوان برای آن که در آینده به سمت تولید ادبیات در این زمینه علاقمند شوند.
۳. تبیین ضرورت عطف توجه به رویکرد مقاومتی به تربیت در میان راهبران و جامعه علمی کشور.

۶ اهمیت انجام این طرح برای کشور:

خانواده ایرانی در تنگنای جهانی شدن و تحت فشار تحولات اخلاقی از جریان نولیبرالیسم و فردگرایی متحمل زخم‌های پی‌در پی شده است. خانواده با آن که زخمی است اما می‌کوشد تا از ارزش‌های خود دفاع کند و در این مسیر، چه بسا، ابزارها، نهادها یا کسانی دل می‌بندد که خود ابزار سیطره فرهنگ مهاجم‌اند و در مسیر تربیت، آموزه‌ها و روش‌هایی را به کار می‌گیرد که مربوط به فرآیند تربیت، در فرض هم‌نوایی ساختارهایی فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی، بوده است. نخبگان نیز کماکان سبک‌های جدید تربیت، متناسب با فضای مقاومت را چندان

مورد توجه قرار نمی‌دهند. پیش‌فرض حاکم بر این پژوهش وجود ثبات در مبانی و آموزه‌های اصلی تربیت و تحول در روش‌ها، برخی از مضامین و حتی میزان تاکید بر مضامینی ثابت در تربیت است. اگر ضرورت تفسیر رویکرد و برخی از مضامین مهم در این رویکرد جدید به جامعه علمی کشور ارائه شود می‌توان امیدوار بود نه تنها قاعده عبور امن است که بالاتر از آن، به وجود مخاطرات به مثابه عامل شکوفایی می‌نگرد و مخاطرات (ابتلائات) را مقدسه‌ ضروری برای رشد می‌داند. اگر شعار نوسرمایه‌داری برای فرزندان ما «در لحظه زندگی کن» است، شعار ما «زندگی خوب، آمادگی مبارزه در زمین پرخطر است» می‌باشد. به نظر می‌رسد این تغییر رویکرد که مربی را در زمان تنهایی و در فرض هجوم فرهنگ مهاجم، مهم‌تر و آگاه‌تر و توانمندتر نماید، گم‌شده ادبیات تربیتی ماست.

۷ کارفرما/مشتریان احتمالی پروژه:

۱. جامعه علمی و نخبگانی کشور

۲. جامعه مدیریتی کشور به‌ویژه نهاد آموزش و پرورش مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه برادران و خواهران

۳. کنشگران حوزه خانواده

با توجه به این که پژوهشکده زن و خانواده در نیمه دوم سال ۱۴۰۲ همایش بین‌المللی را با نام خانواده و مقاومت اخلاقی برگزار می‌نماید، این پروژه علمی می‌تواند بخشی از نیازهای علمی این همایش را تأمین نماید و در کنار فعالیت‌های دیگر، هم ضرورت تولید ادبیات علمی در این موضوع را برای جامعه علمی کشور تبیین نماید و هم بخشی از ادبیات تولید شده را به نخبگان ارائه نماید.

۸ کارهای مشابه انجام شده در داخل یا خارج کشور:

در حد اطلاع اینجانب کارهای انجام شده در کشور از مرحله آسیب‌شناسی خانواده یا نهادهای تربیت فراتر نوشته‌اند اما این که چگونه متریان را به گونه‌ای موثر راهبری کنیم چندان مورد توجه قرار نگرفته است؛ البته باید بحث از سواد رسانه‌ای را مثابه یک استثنا قلمداد کرد اما در همین مورد هم ادبیات تولید شده چندان غنی و گاه مبتنی بر پذیرش رویکرد مقاومتی نبوده است. اطلاعات ما از فضای خارج کشور البته نابسند است. افرادی مانند ویلیام گاردنر در کتاب جنگ علیه خانواده به ترسیم هجوم فمینیست‌ها، دولت‌ها آموزش و پرورش، مهدکودک، مشاوران خانواده و... به ارزش‌های خانواده پرداخته‌اند اما این که خانواده چگونه ارزش‌های خود را پاس دارد و

چگونه به بسط قدرت خود اقدام کند را هنوز در نیافته‌ایم. این احتمال وجود دارد که برخی نهادها مانند واتیکان یا برخی شخصیت‌های علمی در این زمینه کارهای خوبی انجام داده باشند که معرفی این آثار بخشی از پروژه حاضر است

۹ نیازمندی‌های این پروژه:

الف) نیازمندی نیروی انسانی:

توضیحات	دکتری	کارشناسی ارشد	کارشناسی	تخصص‌های مورد نیاز
		✓		کلام
			✓	کلام
		✓		تفسیر
		✓		تفسیر
			✓	فقه
	✓			فقه
	✓			فلسفه تربیت
			✓	فلسفه تربیت
		✓		روانشناسی تربیتی
			✓	روانشناسی تربیتی

ب) نیازمندی مالی و تجهیزاتی:

۱۵ میلیون تومان

۱۰ چشم‌انداز طرح و امکان توسعه:

این طرح قابلیت توسعه در حوزه‌های جامعه‌شناسی، روانشناسی را دارد.

۱۱ زمان‌بندی اجرای طرح:

ماه/کار	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
تبادل نظر و توجیه پروژه برای همکاران									
مطالعه و آموزش همکاران پروژه									
جمع‌آوری داده‌ها و آموزش همکاران پروژه									
پایان مطالعات و آغاز جمع‌بندی									
پایان طرح و تحویل کار									

+++

